

BOTSENDE MELKWEGSTELSELS

Kosmisch Vuurwerk

Prof. Dr. Henny J.G.L.M. Lamers

Univ van Amsterdam
h.j.g.l.m.lamers@uu.nl
www.hennylamers.nl

Metius

Alkmaar

24 April 2026

1

1

De melkweg boven een kerkje in Frankrijk

2

De melkweg boven
Terschelling

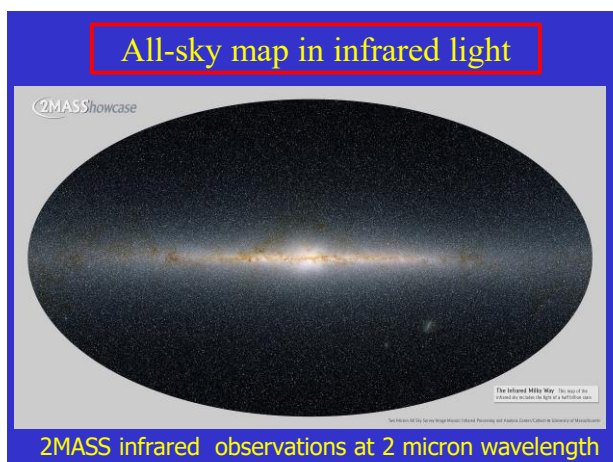
Foto: Marco Lok

3

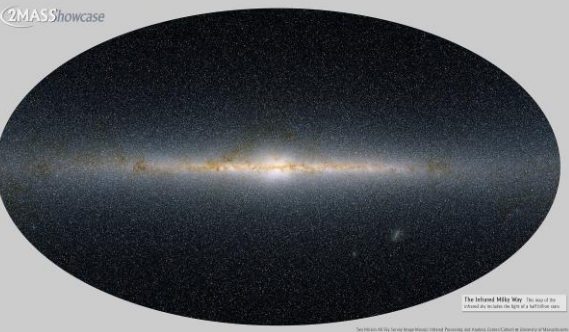
All-sky map in visual light (all around)

4

All-sky map in infrared light

2MASS showcase

2MASS infrared observations at 2 micron wavelength

5

Het Andromeda sterrenstelsel lijkt veel op
onze Melkweg

You are here

Afstand 2 miljoen lichtjaar, diameter 100.000 lichtjaar

6

Spiraal stelsels

NGC 1232, $d=61$ Mlj
Boven-aanzicht van een
spiraal stelsel

NGC 4013, $d = 55$ Mlj
Zij-aanzicht van een
spiraal stelsel

7

Een melkwegstelsel op zijn kant

Afstand :
30 miljoen
lichtjaar

Diameter :
100 000
lichtjaar

Dikte :
3000
lichtjaar

NGC 4565

8

Soorten melkwegstelsels

10

Spiraal stelsel (S)

1. Sterk afgeplat
2. Jonge sterren in spiraalarmen:
Stervorming gaat door.
3. Bulge alleen oude sterren
4. Zwaar: 10^{10} a 10^{12} M_{zon}
5. Groot: 100 000 lj.

11

11

Elliptische stelsels (E)

Vorm als rugby bal

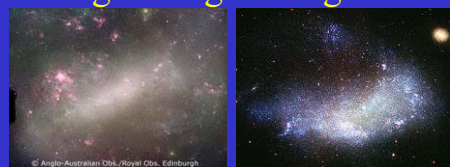
Weinig structuur

Voornamelijk oude sterren: geen recente stervorming

12

12

Onregelmatige dwerg stelsels

© Anglo-Australian Obs., Royal Obs., Edinburgh
Large Magellanic Cloud

NGC 1427

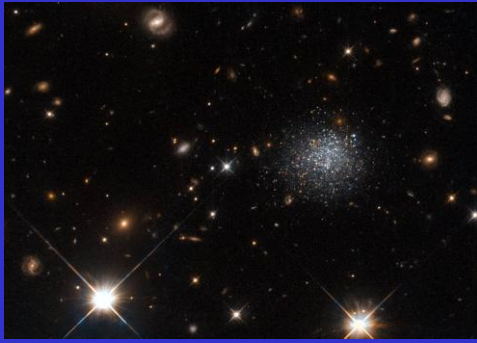
NGC 1569

Hummingbird Galaxy

Meest voorkomend, klein, 10^7 a 10^8 M_{zon}

13

Faint fuzzies

Leda 677373 d= 14 Mlj

14

Elliptisch reuzen stelsel

Dit zijn de
grootste en
zwaarste
stelsels:

10^{12} zonsmassa

M87

d= 53 Mlj

$M=2,5 \cdot 10^{12} M_{\text{zon}}$

15

Clusters van melkwegstelsels

Coma cluster: een groep van > 1000 melkwegstelsels,
op een afstand van 300 miljoen lj

16

16

Een compacte groep van 4 stelsels
afstand 360 Mlj, diameter van de groep 150000 lj

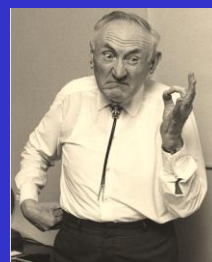

17

17

donkere materie in melkwegstelsels

18

1933

Fred Zwicky had de snelheid
van melkwegstelsels in de
COMA cluster bestudeerd.

Hij vond onderlinge snelheid
to meer dan 2000 km/s

Dat is veel groter dan hij had
verwacht.

Wat houdt die cluster bij
elkaar?

19

19

20

1933

“ Als dit bevestigd kan worden dan krijgen we het verrassende resultaat dat er **donkere materie** is in de Coma cluster: veel meer dan de “zichtbare materie”.

Zwicky's idee sloeg niet aan : vergeten.

21

De rotatie van melkwegstelsels

1939
Horace Babcock vindt dat de buitengebieden van het Andromeda melkwegstelsel veel sneller roteren dan verwacht.

Horace Babcock
1882-1968
Mount Palomar

Andromeda stelsel
afstand 2 miljoen ljr.

22

De rotatie van melkwegstelsels

1940
Jan Oort vindt hetzelfde voor melkwegstelsel NGC 3115.
Maar hij was aanvankelijk geen aanhanger van donkere materie.

Jan Oort
1900-1992

NGC 3115
Afstand 32 miljoen ljr.

23

1970
Studie van de rotatiekromme van melkwegstelsels

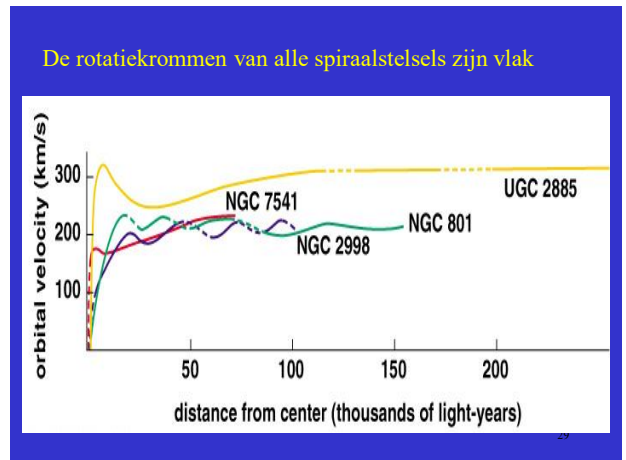
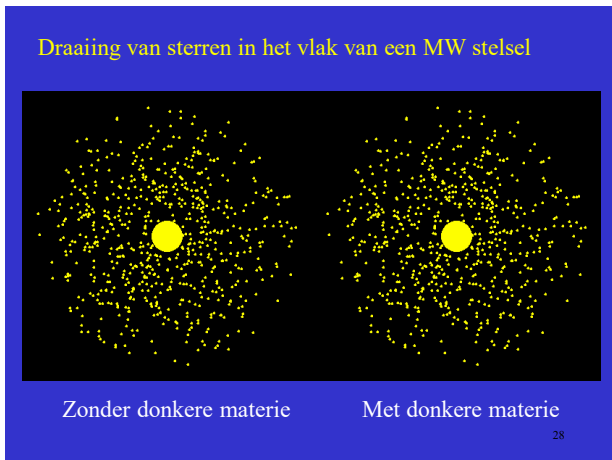
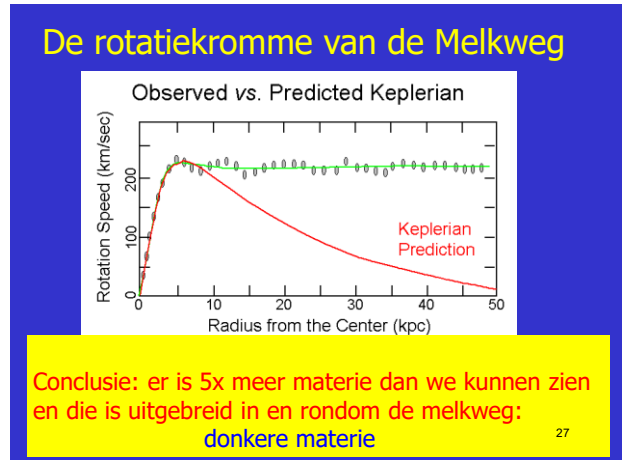
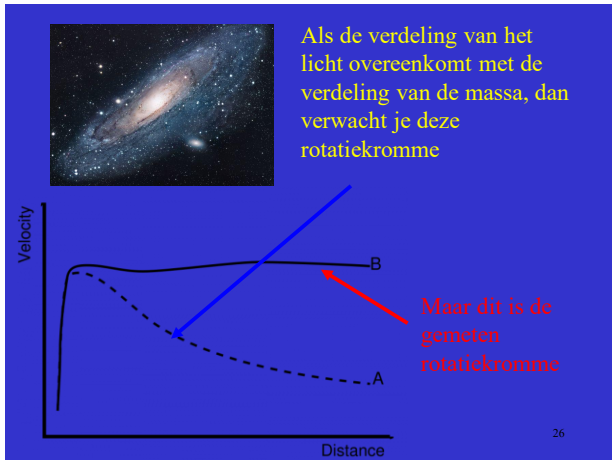
Vera Rubin
Optische spectra van sterrenstelsels
(Palomar en Kitt Peak)

Albert Bosma
Radiostraling van gaswolken in sterrenstelsels
(Westerbork)

24

Helderheidsverdeling: sterk gecentreerd

25

Botsende melkwegstelsels

30

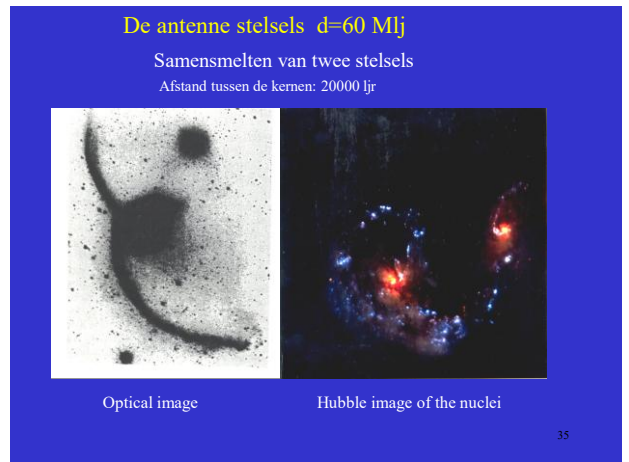
32

33

34

35

<p>DE MENS TUSSEN DE STERREN WIE ONTOEGANGELIJK VOOR STEERRENTYF?</p> <p>Prof. Henry J.G.L.M. Lammers Sterrenkundig Instituut Universiteit van Amsterdam AstroBoekjes: deel 1</p>	<p>HALLO IS DAAR IEMAND? SPEUREN NAAR LEVEN IN HET HEELAL</p> <p>Prof. Henry J.G.L.M. Lammers Sterrenkundig Instituut Universiteit van Amsterdam AstroBoekjes: deel 2</p>	<p>AstroBoekjes</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De mens tussen de sterren (33^e druk) 2. Hallo is daar iemand (29^e druk) 3. De oerknal en het uitdijend heelal (29^e druk) 4. Het draait allemaal om de Zon (21^e druk) <p>nu euro 7,50 per stuk</p> <p>Ik signeer op verzoek</p>
<p>DE OERKNAL EN HET UITDIJEND HEELAL OP ZOEK NAAR DE OERSPRONG</p> <p>Prof. Henry J.G.L.M. Lammers Sterrenkundig Instituut Universiteit van Amsterdam AstroBoekjes: deel 3</p>	<p>HET DRAAIT ALLEMAAL OM DE ZON ONTSTAAN, BOUW EN EVOLUTIE VAN ONS PLANETENSTELSEL</p> <p>Prof. Henry J.G.L.M. Lammers Sterrenkundig Instituut Universiteit van Amsterdam AstroBoekjes: deel 4</p>	

Hier 5,00

36

<p>MYSTERIES IN HET HEELAL</p> <p>DONKERE MATERIE EN DONKERE ENERGIE</p> <p>Prof. Henry J.G.L.M. Lammers Sterrenkundig Instituut Universiteit van Amsterdam AstroBoekjes: deel 5</p>	<p>Nieuw</p> <p>AstroBoekje 5</p> <p>November 2024</p> <p>6^e druk 2026</p>
---	---

37

Wat gebeurt er als melkwegstelsels botsen

38

38

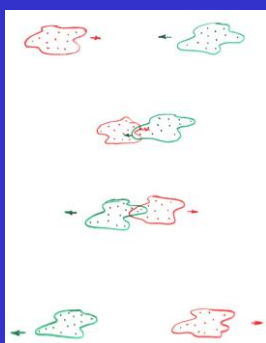
Sterren in botsende melkwegstelsels

39

39

Sterren in botsende melkwegstelsels

40

40

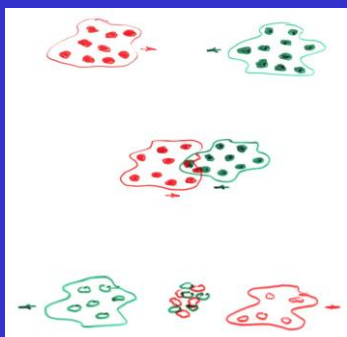
Gas wolken in botsende melkwegstelsels

41

41

Gas wolken in botsende melkwegstelsels

42

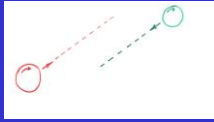
42

Botsende wolken veroorzaken ster-vorming

43

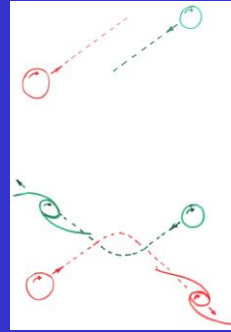
Vorming van "Bruggen" en "Staarten" in bijna-botsingen

44

44

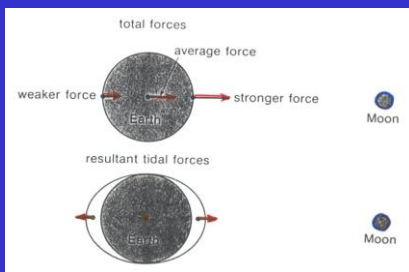
Vorming van "Bruggen" en "Staarten" in bijna-botsingen

45

45

Tidal forces due to gravity

46

46

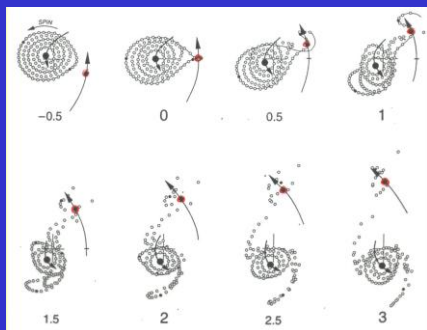
Het
"Draaikolk stelsel"
en zijn
begeleider

$d=25$ Mjyr
Resultaat van een
bijna-botsing

47

47

Numerieke Simulatie van bijna-botsing

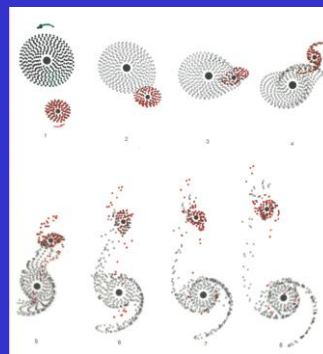

300 Mjr
geleden

Toomre en Toomre 1973

48

Numerieke Simulatie van Draaikolk bijna-botsing

Bijna botsing:
300 miljoen jaar geleden

Toomre 1978

49

49

De uitgebreidheid van de Draaikolk

Optische bult (sterren en gas)
 Geprojecteerde lengte = 150000 lj
 Bult staat van ons weg gericht

Bukhard 1973

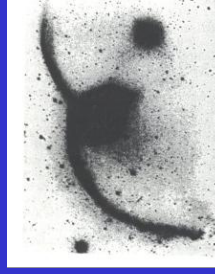
Radio staart op 21 cm (neutraal H gas)
 Geprojecteerde lengte = 270000 lj
 Radiostaart is naar ons toe gericht
 Hoek met gezichtslijn = 40 graden

50
 Rots et al. 1990

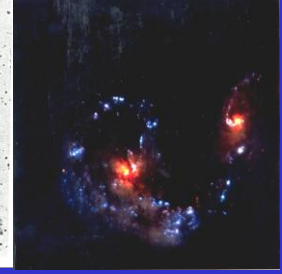
50

The Antennae galaxies (NGC 4038 en 4039), $d=60$ Mly

Distance between nuclei: 20000 lyr

Optical image

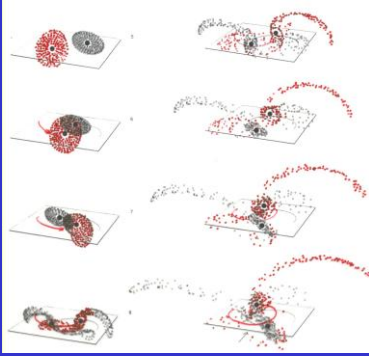
Hubble image of the nuclei

51

51

Numerical simulation of Antennae galaxies

Toomre en Toomre 1973

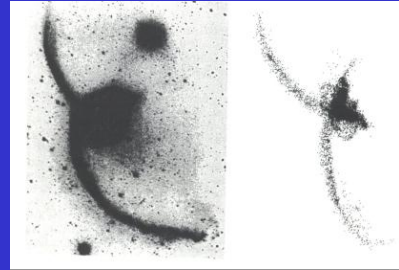
52

52

Numerical simulation of Antennae galaxies

Second passage after capture

Barnes 1988

53

53

DE MENS TUSSEN DE STERREN

Prof. Henk J.G.L.M. Lammers
 Sterrenkundig Instituut
 Universiteit van Amsterdam

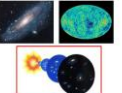
Hier 5,00

HALLO IS DAAR IEMAND?

Prof. Henk J.G.L.M. Lammers
 Sterrenkundig Instituut
 Universiteit van Amsterdam

DE OERKNAL EN HET UITDIJEND HEELAL

Prof. Henk J.G.L.M. Lammers
 Sterrenkundig Instituut
 Universiteit van Amsterdam

HET DRAAIT ALLEMAAL OM DE ZON

Prof. Henk J.G.L.M. Lammers
 Sterrenkundig Instituut
 Universiteit van Amsterdam

AstroBoekjes

1. De mens tussen de sterren (33^e druk) 2. Hallo is daar iemand (29^e druk)
3. De oerknal en het uitdijend heelal (29^e druk)
4. Het draait allemaal om de Zon (21^e druk)

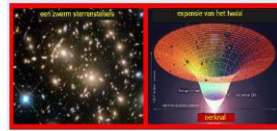
nu
 euro 7,50 per stuk

Ik signeer op verzoek

54

MYSTERIES IN HET HEELAL

DONKERE MATERIE
 EN
 DONKERE ENERGIE

Prof. Henk J.G.L.M. Lammers
 Sterrenkundig Instituut
 Universiteit van Amsterdam

AstroBoekjes: deel 5

Nieuw

AstroBoekje 5

November 2024

6^e druk 2026

55

55

The Ring galaxy NGC 4772, $d = 70$ Mly

Hubble opname

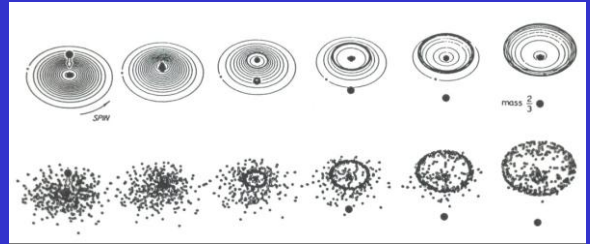
Radius of ring
3000 ly

56

56

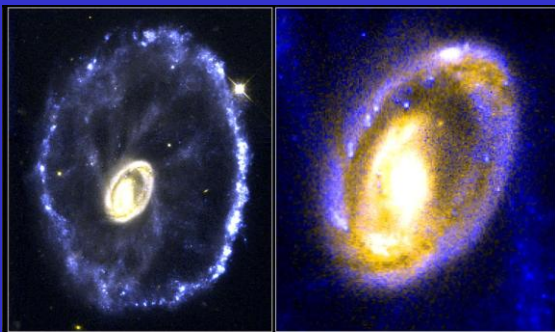
Numerical simulation of Ring galaxy

Toomre en Toomre 1973

57

57

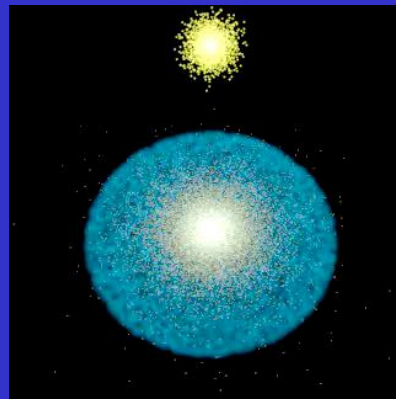
Cartwheel Galaxy Detail

Hubble Space Telescope - Wide Field Planetary Camera 2

PRC96-36a - ST ScI OPO - November 26, 1996 - C. Bruck and P. Appleton (Owens State University), K. Borhe (Hughes STX), R. Lucas (ST ScI) and NASA

58

Numerical simulation of Cartwheel galaxy: interaction

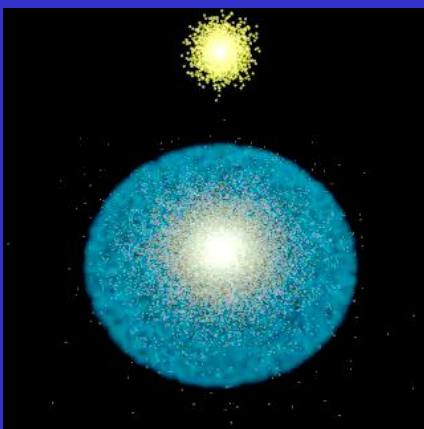
Yellow = stars
Blue = gas

Mihos 2002

<http://burro.astr.cwru.edu/models/models.html>

59

59

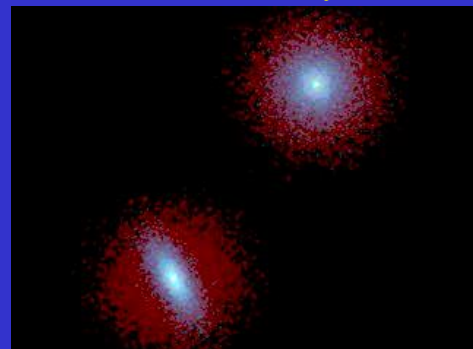

60

60

Colliding galaxies with dark matter halo (red)

3D Orientation in space

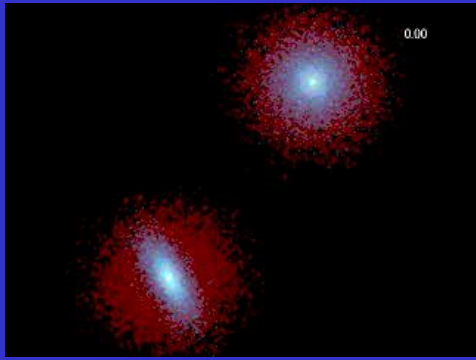
Red = dark matter

Barnes 1999

61

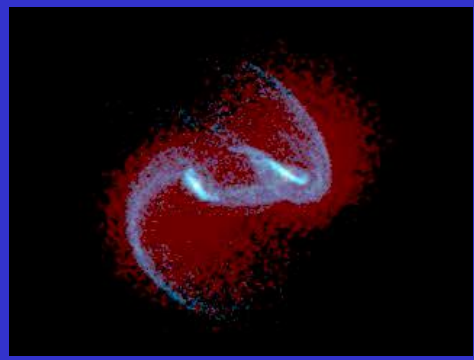
61

Interaction of galaxies with dark matter halo (red)

62

End phase of interaction in 3D

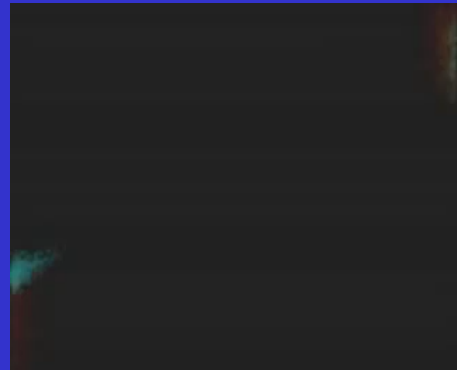
63

Two galaxies in the process of merging

64

Two galaxies in the process of merging

65

Het ontstaan van melkwegstelsels

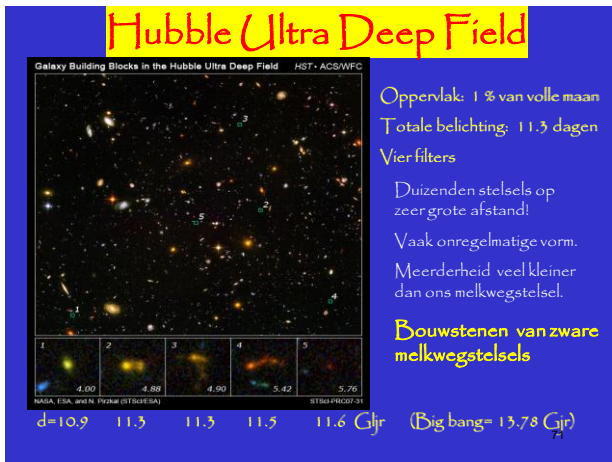
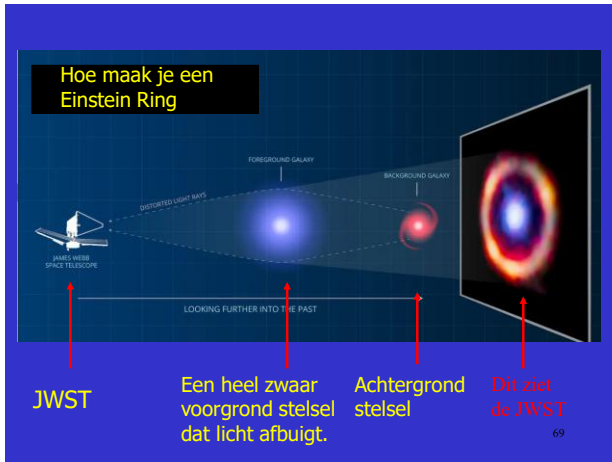
66

66

Een van de eerste Webb opnamen:
een cluster van melkwegstelsels

68

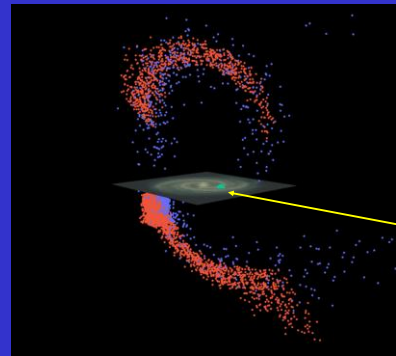
Our galaxy is NOW absorbing a very small galaxy
(Sagittarius dwarf-galaxy) = cannibalism

Sagittarius dwarf galaxy: discovered on infrared images

75

75

De grootste sterrenliert om de melkweg
de Sagittarius stream (GAIA 2022)

76

76

ENCELADUS: “the last major merger”

Uit GAIA metingen:

De laatste samensmelting van de melkweg met een ander groot stelsel was 8 – 10 miljard jaar geleden.

De helft van de losse sterren in de halo komt van deze samensmelting!

77

77

Andromeda stelsel op ram koers met de melkweg
over 6 miljard jaar samensmelten ?

79

79

Andromeda stelsel op ram koers met de melkweg
over 6 miljard jaar samensmelten ? *John Dubinsky*

80

80

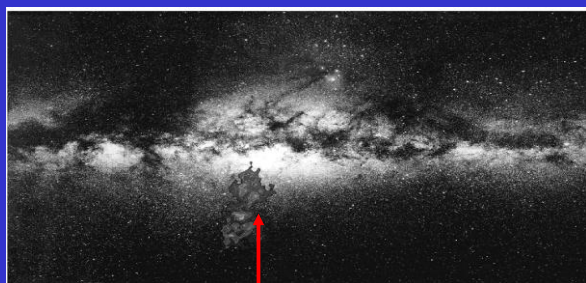
Conclusies

1. (Bijna) botsingen van melkwegstelsels komen vaak voor !

81

81

Our galaxy is NOW absorbing a very small galaxy
(Sagittarius dwarf-galaxy) = cannibalism

Sagittarius dwarf galaxy:
discovered on infrared images

82

82

Conclusies

1. (Bijna) botsingen van melkwegstelsels komen vaak voor !
2. Gaswolken reageren meer dan sterren
3. Vorming van staarten en bruggen.
4. Grote stelsels zijn gevormd door samensmelten van kleinere stelsels.

83

83

That's it, folks !

Thank you for your attention

84

84

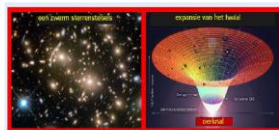
<p>DE MENS TUSSEN DE STERREN WIL OORDEELEN VAN STERRENLOOF</p> <p>Prof. Henry J.G.L.M. Lamers Sterrenkundig Instituut Universiteit van Amsterdam</p> <p>AstroBoekjes deel 1</p>	<p>HALLO IS DAAR IEMAND? SPEUREN NAAR LEVEN IN HET HEELAL</p> <p>Prof. Henry J.G.L.M. Lamers Sterrenkundig Instituut Universiteit van Amsterdam</p> <p>AstroBoekjes deel 2</p>	<p>AstroBoekjes</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De mens tussen de sterren (33^e druk) 2. Hallo is daar iemand (29^e druk) 3. De oerknal en het uitdijend heelal (29^e druk) 4. Het draait allemaal om de Zon (21^e druk) <p>nu euro 7,50 per stuk</p> <p>Ik signeer op verzoek</p>
<p>DE OERKNAL EN HET UITDIJEND HEELAL OP ZOEK NAAR DE OORSPRONG</p> <p>Prof. Henry J.G.L.M. Lamers Sterrenkundig Instituut Universiteit van Amsterdam</p> <p>AstroBoekjes deel 3</p>	<p>HET DRAAIT ALLEMAAL OM DE ZON ONSTAAAN, BOUW EN EVOLUTIE VAN ONS PLANETENSTELSEL</p> <p>Prof. Henry J.G.L.M. Lamers Sterrenkundig Instituut Universiteit van Amsterdam</p> <p>AstroBoekjes deel 4</p>	

Hier 5,00

85

MYSTERIES IN HET HEELAL

DONKERE MATERIE
EN
DONKERE ENERGIE

Prof. Henry J.G.L.M. Lamers
Sterrenkundig Instituut
Universiteit van Amsterdam

AstroBoekjes: deel 5

Nieuw

AstroBoekje 5

November 2024

6^e druk 2026

86

86

Hubble pictures on the web

1. www.heritage.stsci.edu
2. <http://oposite.stsci.edu/pubinfo>

Numerical simulations of galaxy interactions

- <http://www.ifa.hawaii.edu/~barnes/saas-fee/chapter4.html>
ifa.hawaii.edu/~barnes/transform.html
<http://burro.astr.cwru.edu/models/models.html>
<http://burro.astr.cwru.edu/SSAnims/index.html>

Popular article about colliding galaxies

Henry Lamers, Zenit, sept 2002, p 368-374

87

87